

Matti Apunen

KUMOUKSIA JA KOVIA LUPAUKSIA

– Sipilän hallitusohjelma uudistaa hallintokulttuuria ja hillitsee veroja paremmin kuin omaa optimismiaan

YHTEENVETO

Juha Sipilän hallituksen strateginen hallitusohjelma "Ratkaisujen Suomi" sisältää kaksi uutuutta tai käytäntöä, jotka muokkaavat merkittävästi poliittista kulttuuria.

Toinen niistä on ajatus yhteiskuntasopimuksesta ja sen kautta ehdollistetuista menoleikkauksista ja veronkevennyksistä. Toinen on hyvin konkreettinen ja kauaskantoinen ajatus väliportaan hallinnon luomisesta, itsenäisestä maakuntahallinnosta, vaikka suunnitelman yksityiskohdat ovatkin vielä hämärää.

Tämän lisäksi ohjelma antaa joukon painavia lupauksia. Hallitus lupaa, että veroaste ei nouse, työn verotusta kevennetään ja hallitus ei rasita teollisuutta uusilla kustannuksilla vaalikauden aikana.

Sosiaali- ja terveyspuolella luvataan määritellä julkinen palvelulupaus ja rakentaa malli kustannusten ja laadun läpinäkyvyyden parantamiseksi. Palvelulupaus tarkoittaa erittäin tervetullutta julkisen palvelun rajanvetoa. Kustannusten ja laadun läpinäkyvyys puolestaan on kriittinen tekijä yksityisten yritysten kannalta – läpinäkyvyyden puute estää tehokkaasti tehokkuusvertailut ja reilun kilpailun palvelutuotannossa.

Kaiken kaikkiaan ohjelma alleviivaa yksiselitteisesti kilpailun merkitystä ja reilun markkinoillepääsyn merkitystä: "Kaikkien yritysten kannalta on tärkeää, että kilpailua lisätään ja julkisia palveluja avataan yritysten kilpailulle."

Matti Apunen on Elinkeinoelämän valtuuskunnan johtaja.

No 47

28.5.2015

Hallitusohjelmaneuvottelut vetänyt keskustan puheenjohtaja Juha Sipilä esitteli ohjelmansa pääkohdat ja tiivistä Suomen tilannekuvan tehokkaasti muutamaan päälauseeseen: ”Emme voi velkaantua enempää. Olemme hallinnoineet ja säädelleet itsemme henkiveveriin. Emme ole kyenneet uudistamaan itseämme riittävästi.”

Mutta tämän jälkeen poliittinen valitus loppuu suhteellisen nopeasti. ”Ratkaisujen Suomi” henkii positiivisuutta eikä rakennu vakiomallisen poliittikkavalituksen kautta. Vaikka paperista poistaisi pakollisen poliittisen toiveikkuuden, hallitusoh-

jelman yllä leijuu kevyempi henki kuin neljä vuotta sitten.

Tiedotustilaisuus muistutti elävästi yrityksille tuttuja pääomamarkkinapäiviä

Hallitusohjelma on siis ”strateginen ohjelma”, ja kaikki tarkoitukselliset mielle-yhtymät yritysten toimintatapoihin kelpaavat var-

masti Sipilälle. Ohjelman perusteluissa käytetty SWOT-analyysi on tuttu tuhansista yritysten strategiaprosesseista. Ohjelman esittelyn veljellinen ”Tupu, Hupu ja Lupu” -tekniikka ja Alexander Stubbin neuvottelukumppaneihin viitannut ilmaus ”kaverit” alleviivasivat kuvaa joukkuehengestä. Hallitusohjelman prosessiin liittyy näppäriä julkisuusyksityiskohtia, kuten Juha Sipilän Smolnasta lähettämä twiitti juuri tyhjenneestä ”vatulointikorista”.

Itse asiassa hallituksen tiedotustilaisuus muistutti elävästi yrityksille tuttuja pääomamarkkinapäiviä, jossa yrityksen toimiva johto myy ideojaan ja yrityksen tarinaa skeptisille sijoittajille ja analyytikoille. Vertaus ei ole kaukaa haettu, sillä Suomen hallitus ei enää perustele itseään vain suomalaisille, vaan sen on otettava huomioon myös EU:n vaatimukset ja globaalin pääoman – luottoluokitustilastosten – reaktiot ja hyväksyntä.

Hallitusohjelmajärjestelmä oli lopulta verrattain tehokas, varsinkin jos sen rinnalle asettaa vuoden 2011 neuvottelut, jotka venyivät, olivat katketa ja venyivät uudelleen. Lopputuloksena oli vastahakoinen ja hajanainen ryhmä. Tilannekuva vaikuttaisi nyt olevan yhtenäisempi ja ehjempi kuin neljä vuotta sitten, jolloin sitä yritettiin vielä Säätövaliokunta säätää.

Tämänkertaisen prosessin vetänyt ryhmä loi paremmin mielikuvaa, että mahdollinen hallituskoalitio tai tuleva hallitus on ottanut aloitteen, sillä on nyt oma näkemys.

Yhteiskuntasopimuksen paluu

Juha Sipilän suuri poliittinen idea, yhteiskuntasopimus, palasi strategiseen ohjelmaan, vaikka se kerran jo kaatui hallitustunnustelujen aikana. Yhteiskuntasopimus on yhtä aikaa keppi ja porkkana, jolla hallitus antaa erimielisille työmarkkinaosapuolille mahdollisuuden ratkaista tuottavuusongelma keskenään ennen hallituksen leikkaustoimia.

Jos yhteiskuntasopimus syntyy, sen palkintona hallitus toteuttaa noin miljardin euron veronkevennykset (tuloveron kevennysvara) ja luopuu joukosta ehdollisia säästöjä ja veronkorotuksia (noin 1,5 miljardia). Prosessille on annettu selvä aikataulu.

Tehtävään pyrkivä hallitus tavoittelee työllisyysasteen nostamista 72 prosenttiin, kun se huhtikuussa oli 67,7 prosenttia. Tavoite on tietysti kannatettava, mutta erittäin kova, sillä edes 2000-luvun lopun nousun hetkinä työllisyysaste ei vuositasolla rikkonut 72 prosentin rajaa.

Hallitus ottaa siis tavoitteen kustannuskilpailukykyyn parantamisesta ja antaa työmarkkinajärjestöjen päättää. Kuten tunnettua, hallitus ei voi määrätä lailla palkkojen tasosta ja työaikojen yksityiskohtista, mutta se voi vaikuttaa kannustimiin. Olennaisinta on se, että yhteiskuntasopimuksen vipu muuttaa konsensuspolitiikan dynamiikkaa.

Hallitus on ottanut aloitteen ja kasvattaa omaa painoarvoaan suhteessa työmarkkinaosapuoliin. Tämä on hallitukselta kaivattua aloitteellisuutta, mutta koska se kohdistuu kolmikantajärjestelmän ytimeen ja työmarkkinaosapuolten perusolemuksen. Liian huoleton eteneminen tuottaisi varman rekyylin.

”Ratkaisujen Suomessa” Juha Sipilä loi suomen kieleen uudissanen, joka on uuvuttavuudessaan mieliinpainuva: *hintakilpailukykyhyppy*.

Yhteiskuntasopimuksen ensimmäisissä vaiheissa puhuttiin ”tuottavuusloikasta”. Nyt ilmaus on korvattu hintakilpailukyvyllä, ja tavoitteena on vähintään 5 prosentin yksikkötyökustannusten alentamisesta. Tavoite on erittäin kova, joten tässä kohdassa hallitusta ei voi syyttää näpertelystä.

Poliittisena manööverinä yhteiskuntasopimus on taitava, koska se keventää painetta hallituksen hartioilta, mikäli leikkauksiin joudutaan. Hallitus voi

Yhteiskuntasopimuksen vipu muuttaa konsensuspolitiikan dynamiikkaa

palauttaa vastuuta kipeistä päätöksistä työmarkkinoille, jos ne valitsevat muuttumattomuuden tilanteessa jossa vain harvat enää kiistävät Suomen hintakilpailukyvyn ongelmat.

Itsenäisten maakuntien Suomi

Sosiaali- ja terveystalouden uudistaminen nyt kähti liikkeelle odotetulla tavalla. Hallitus kirjaa tavoitteeksi sote-palveluiden järjestämisen niin sanotun maakuntamallin pohjalta. Alueelliseen itsehallintoon perustuva malli tarkoittaa maakunta-vaaleja, mutta juuri muuta siitä ei tiedetäkään.

Sote-uudistus pohjautuu korkeintaan 19 sote-alueeseen, jotka tulotisiin ilmeisesti muodostamaan nykyisten sairaanhoitopiirien pohjalle. Uusista alueista tulee jättäisiä, sillä niihin siirtyy karkeasti arvioiden noin puolet kuntasektorin nykyisestä toiminnasta.

Hyvää linjauksissa on palveluiden järjestämisen ja tuottamisen selkeä erottaminen. Sote-alueet ovat palveluiden järjestäjiä, mutta palveluntuotanto tulee olemaan avointa sote-alueen itsensä lisäksi myös yksityisen ja kolmannen sektorin palveluntuottajille.

Ohjelmassa mainitaan selkeästi valinnanvapaus. Kilpailu ja valinnanvapausmalli avaavat aidosti mahdollisuudet sille, että sote-uudistus voi saavuttaa tärkeimmät tavoitteensa: saada aikaan parempia palveluita nykyistä tehokkaammin. Myös palveluiden saatavuuden ja laadun voidaan olettaa kohenevan. On tärkeää, että ohjelmaan kirjattua valinnanvapautavoitteista pidetään tiukasti kiinni.

Kiitettävää on myös linjaus siitä, että sote-alueiden päätöksentekijät valitaan vaaleilla. Vaihtoehtona ollut kuntayhtymämalli olisi ollut kestävä, kun päätöksenteko noin 20 miljardin euron sote-kokonaisuudesta olisi lipunut loitommalle kansanvaltaisesta kontrollista.

On epäselvää, mistä maakuntavaaleilla valitut päätöksentekijät saavat päättää

esiin. Keskiviikon tiedotustilaisuudessa tuleva pääministeri Sipilä sanoi, että ”maakuntaverot on hyvin epätodennäköinen.” On siis hieman epäselvää, mistä maakuntavaaleilla valitut päätöksentekijät tarkalleen ottaen saavat päättää.

Kansanvallan liiman toinen komponentti, verotusoikeus, ei tule ohjelmapaperin linjauksissa

Ensi alkuun sote-alueiden rahoitus tulisi ilmeisesti kunnilta ja valtiolta, jotka nykyisinkin yhdessä rahoittavat sote-järjestelmän. Avoimeksi jää, miten edellisen hallituksen sote-esityksen kaatanut perustuslaillinen ongelma aiotaan ratkoa.

Uusikaan hallitus tuskin voi velvoittaa kuntia rahoittamaan toimintaa, jota ne eivät voi valvoa tai ohjata. Ehkä siksi ohjelma väläyttää myös mahdollisuutta, että valtio kasvattaisi rooliaan rahoituksessa tai jopa ottaisi sen hoitoonsa kokonaisuudessaan.

Myöhemmässä vaiheessa rahoitusmallin olisi tarkoitus olla yksikanavainen. Tässäkään yhteydessä hallitusohjelma ei kuitenkaan mainitse sote-alueen verotusoikeutta. Asiasta on syytä olla huolissaan, sillä maakunnan verotusoikeus on käytännössä ainoa tapa toteuttaa rahoituksen yksikanavaisuus siten, että päätösvalta sekä palveluiden järjestämisestä että niiden rahoittamisesta olisivat yksissä ja samoissa käsissä.

Jos sote-alueille ei tule verotusoikeutta, ne toimivat ilman omaa rahoitusta ja niiden päätöksentekijät jäävät ainakin osin riippuvaisiksi rahoittajatahojen linjauksista. Samalla myös päätöksentekijöiden tilivelvollisuus alueen asukkaalle jäisi toteutumatta.

Hallitusneuvotteluiden osapuolet uskovat vahvasti soteratkaisun ja tuottavuustoi-
mien dynaamisiin vaikutuksiin. Niiden uskotaan tuottavan lopulta kolmen miljardin euron hyödyt. Sotelle laskettu tuottavuusloikka on miten tahansa arvioituna melkoinen, eikä tätä tavoitetta täytetä pienten askelten tuottavuusparannuksilla.

Soten tuottavuuskuilun yli hyppääminen vaatii kovan vauhdin ja uskaliaan loikan. Nyt esitetyillä toimilla hyppy ylittää kuilun puoleenväliin, mikä ei tietysti tarkoita samaa kuin puolittainen onnistuminen.

Olenainen kysymys on myös se, hallinnoiko uusi maakuntien valtuusto ainoastaan sosiaali- ja terveysasioita vai siirtyykö sinne muitakin maakunnallisia asioita kuten liikenneinfrastruktuuria ja kaavoitusta.

Sote-asoiden siirtyminen maakuntahallintoon tarkoittaa kuntien budjettien puolittumista. Samalla se tarkoittaa sitä, että pienet kunnat voivat halutesaan helpommin pysyä pieninä, ja hoitaa omasta

Sotelle laskettu tuottavuusloikka on miten tahansa arvioituna melkoinen

budjetistaan päivähoidon ja ylläpidon kaltaisia tehtäviä. Paine kuntien liitoksiin, halusta tai pakolla, hellittää.

Maakuntamallin kannalta aika on erittäin kriittinen resurssi. Neljän vuoden vaalikausi on lyhyt aika uuden hallintoportaan luomiseen, varsinkin kun rahoitusratkaisu sekä maakuntiin siirtyvien toimintojen kokonaisuus ovat vielä mietintämyssyissä.

Verolinjaukset varovaisia

Strategisen hallitusohjelman säästöajattelu on yleisesti mittakaavaltaan oikea, ja riittää toteutuessaan kääntämään velkaantumiskehityksen.

”Ratkaisujen Suomen” päättäväisyys ohenee merkittävästi, kun esille nousee verotus. Numeroiksi edenneet linjaukset ovat enimmäkseen pieniä asioita, ja vaikutuksiltaan kauaskantoiset hankkeet ovat selvitettävien korissa. Esimerkiksi yrittämisen ja sijoittamisen kannalta olennainen pääomatulovero sekä eri sijoitusmuotojen verokohtelu jäävät ratkaistavaksi lisäselvitysten jälkeen.

Pääomatulo- ja osinkoverotus olisi kaivannut neutraalia veromallia

Pääomatulo- ja osinkoverotus olisi kaivannut neutraalia veromallia, selkeyttämistä ja virtaviivaistamista. Sen sijaan hallitusohjelma tarjoaa ratkaisuksi

Suomelle vielä yhden ”himmelin”, viiden prosentin yrittäjävähennyksen. Se miellyttää varmasti yrittäjiä, joita kohtaan hallitusohjelma osoittaa muutenkin suurta myötäsukaisuutta.

Ekonomistien ja finanssiväen keskuudessa kiinteistöveron nostoa on pidetty hyväksyttävänä pahana, koska sitä pidetään helpoimmin sulavana tai haitoiltaan pienimpänä. Keskustalle ajatus on vaikea, ja siksi kiinteistöveron nosto nytkähti eteenpäin vain nimellisesti.

Luovan tuhon näkökulmaa painottavat ekonomistit olisivat myös leikanneet enemmän sosiaalimeinoista kuin koulutuksesta. Asiantuntijoita ja kansaa jakaa usein myös kysymys asuntolainojen korkovähennysoikeudesta; hallitus esittää että vähennysoikeutta supistetaan nopeutetussa aikataulussa.

Sen sijaan kiistellyn perintöverotuksen kohdalla viitataan kevennystarpeeseen ja jäädään jälleen ”arvioimaan muita kehitystarpeita”.

Hallinto trimmattavana

Sipilän suunnitelmissa on vähentää ministerien määrää neljääntoista. Samaan aikaan poliittisten valtiosihteerien määrää karsitaan tuntuvasti, kymmenestä kolmeen. Ja päälle päätteeksi ministerien avustajakuntaa supistetaan.

Ministerien ja ministeriöiden lukumäärä ei ole yksinkertainen ja yksipiippuinen ratkaisu, jolla poistettaisiin joutilaisuutta. Sipilä haluaa ratkaisulaan osoittaa esimerkkiä hallinnon supistamisesta – tyyppillinen suomalainen illuusio edestä johtamisesta. Säästömielessä ministerien määrän supistaminen on bagatelli, joka todennäköisesti tuottaa enemmän ongelmia kuin poistaa.

Sipilän trimmausprojektin merkittävimmät virheet ovat perusrakenteessa, jossa on yhdistetty toisiinsa osia joiden toiminnallisen hyödyn tai synergian löytäminen vaatii hyvää mielikuvitusta, esimerkkinä työ- ja oikeusministerin toimenkuva. Liikenne- ja viestintäministerin ja ympäristöministerin tehtävän yhdistäminen on samaa sukua, varsinkin kun siihen yhdistetään norminpurkujohtajan eli säädöskevennyksen koordinaattorin rooli.

Ratkaisu siirtää omistajaohjausasiat pääministerin salkkuun on poliittisesti riskialtis. Se tarkoittaa sitä, että erilaiset palkkioriidat ja vuotavat sakka-altaat valuvat suoraan pääministerin pöydälle, ja pääministeri joutuu kuluttamaan poliittista arvovaltaansa hyvin erikokoisissa asioissa.

Ulkoministerin ja Eurooppa-ministerin tehtävien ohjaaminen yhdelle ministerille, Timo Soinille, ei ole myöskään ongelmaton linjaus. EU:n ulkoministerineuvosto ja yleisten asioiden neuvosto ovat suhteellisen työllistäviä foorumeita, josta syystä ulkoministeri on yleensä hoitanut ulko- ja turvallisuuspoliittista osiota ja enemmän silppua ja sälää käsittelevä yleisten asioiden neuvosto on ollut Eurooppa-ministerin työlliställä. Yhdistelmäministeri Soini saattaa olla lähiaikoina harvinaisempi vieras ministeriössään tai perussuomalaisen puoluetoimistossa, mutta tuttu hahmo Brysselin käytävillä.

Tehtyjen ratkaisujen lisäksi merkittäviä voivat olla ne päätökset, jotka jätettiin tekemättä. Jos digi-

Ulkoministerin ja Eurooppa-ministerin tehtävien yhdistäminen ei ole ongelmatonta

talisaatio on Suomen tulevaisuuden kärkihankkeita, kuten se ehdottomasti on, olisi ollut toivottavaa että digitalisaatio olisi näkynyt ministeriöiden tehtäväjaossa paljon selkeämmin.

Digitalisaatio ja eurooppalaisten digitaalisten sisämarkkinoiden (*digital single market*, DSM) kehitystyö olisi pitänyt keskittää kaikilta osiltaan elinkeinoministeriöön sen sijaan että ne on nyt jyvitetty kuntaministerille.

Digitaalisten sisämarkkinoiden kehitystyö olisi pitänyt keskittää elinkeinoministeriöön

Vaaditun ”digiloikan” näkökulmasta tehty ratkaisu – tai sen puute – on huono. Ratkaisu henkii ajattelutapaa, jonka mukaan digitalisaation ydin olisivat sujuvat ja kustannustehokkaat julkiset verkkopalvelut. Ne ovat tietenkin olennaisia, mutta teema on verrattomasti laajempi, ja siinä on kysymys kaupan esteiden poistamisesta, yhteisistä eurooppalaisista standardeista ja asiointialustoista sekä verkkoliikenteen turvallisuuden parantamisesta. Kuntalaisten asiointimurheita vähättelemättä kyse on toisen mittakaavan kokonaisuudesta.

Sen sijaan hallitusohjelman ”Suomi 2025-vision” viiden pilarin joukossa mainittu biotalous tuskin mitenkään korvaa sitä, mitä vaikkapa vajaatehoisesti hyödynnetystä digitalisaatiosta jää saamatta. Jätteiden kierrätyksen tehostaminen on kannatettavaa, samoin hevosenlannan polton salliminen energiatuotannossa. Niiden kansantaloudellinen mittakaava on kuitenkin toinen kuin digitaalisen kaupan. Hevosenlannan kohdalla ”Ratkaisujen Suomi” olisi tehnyt itselleen palveluksen, jos sulatetun kauran poltto olisi vain toteutettu ilman juhlaa ylöskirjausta hallitusohjelmaan.

Mitä tarkoittaa se, että ”arvioidaan kilpailulainsäädännön muutostarpeet”?

”Ratkaisujen Suomi” sisältää paljon kryptisiä lauseita, joiden todellista sisältöä voi vain arvailla. Esimerkiksi suomalaisen ruoantuotannon kannattavuus on mainio tavoite. Mutta mitä tarkoittaa tässä kohdassa keino se, että ”arvioidaan kilpailulainsäädännön muutostarpeet” ja ”ryhdytään tarvittaessa toimenpiteisiin EU:n kilpailulainsäädännön puitteissa”? Toivottavasti ei esimerkiksi kilpailusäädösten vennyttämistä.

Kaikki pyrkimykset lisätä lainsäädännön vaikutusarviointia ovat yksiselitteisesti erittäin tervetulleita. Hallituksen mallina on perustaa valtioneuvoston yhteyteen lainsäädännön erityinen vaikutusarviointielin.

Puolityhjä, puolitäysi lasi

Mutta näilläkin tiedoilla hallitusohjelman lupauksen lasi on pikemmin puolitäysi kuin puolityhjä. Poliitiikan toimintakyvyn korjaamisen näkökulmasta prosessi on ollut virheineenkin rohkaiseva.

”Ratkaisujen Suomi” ei ole itseensä käpertyvän Suomen ohjelma. Se on perushengeltään positiivinen ja näkee ympärillään mahdollisuuksia. Siinä korostetaan kansainvälistä vuorovaikutusta, sujuvaa kauppaa ja erikseen transatlanttisten vapaakauppasuhteiden merkitystä. Tämä tarkoittaa Euroopan ja USA:n vapaakauppaneuvotteluja (TTIP), ilman että sitä sanotaan ääneen.

Strategisen ohjelman voi tiivistää sen ajatukseen luoda hallintoon kokeilukulttuuri, toimintatapa uusille yhteiskunnallisille ideoille ja käytännöille. Systemaattinen, ennakkoluuloton ja ripeä kokeilemisen käytäntö on sosiaalisen tuotekehityksen näkökulmasta erittäin kannatettava. Kokeilujen kynnyksen on oltava matala, prosessin selkeä ja nopea, eritoten kokeilua seuraavien jatkotoimenpiteiden osalta.

Onnistuessaan kokeilukulttuuri voisi olla ratkaiseva askel eteenpäin nykyisestä komiteakulttuurista. Se tuottaa huolestuneita ja epämääräisiä raportteja, yleensä liian myöhään ja liian vaisusti. Tosin ajatus jonka mukaan ”innovatiivisuudesta ja palvelualltiudesta tehdään uusia virkamieshyveitä” on jo niin sanottu karannut mopo, ellei virkamieskunnalle rakenneta aivan uudentyyppisiä kannustinjärjestelmiä. Tähän asti terveen järjen käyttö on ollut virkamiehen näkökulmasta tarpeeton riski. Palkinto onnistumisesta on liki olematon, mutta rangaistus erehdyksestä raskas.

Juha Sipilä laski tiedotustilaisuudessa leikkiä hallitusohjelman karusta tyylistä, ”insinöörin retorikasta”, joka koostuu lyhyistä päälauseista. Karsitut lauseet eivät kuitenkaan aina tarkoita mielikuvituksen puutetta vaan ilmaisun tehostamista. Sen voi jokainen kirjallisuuskriitikko todistaa.

Onnistuessaan kokeilukulttuuri voisi olla askel eteenpäin nykyisestä komiteakulttuurista

Elinkeinoelämän Valtuuskunta

Elinkeinoelämän Valtuuskunta EVA on vuonna 1974 perustettu elinkeinoelämän think tank, jonka tavoitteena on edistää suomalaisen yhteiskunnan pitkän aikavälin menestystä. EVA on Suomen merkittävin kohtaamispaikka ja verkosto elinkeinoelämän ja yhteiskunnan vaikuttajille. EVAlla on myös keskustelijan, haastajan ja unilukkarin rooli suomalaisessa yhteiskunnassa. Think tankille tyypillisesti EVAn tunnusmerkkejä ovat analyttisyys ja poleemisuus.

EVA selvittää ja arvioi yrityksille ja koko suomalaiselle yhteiskunnalle tärkeitä kehityssuuntia. Rajut ja nopeat kansainväliset muutokset asettavat koko yhteiskunnalle ja yritysten toiminnalle painavia vaatimuksia. EVAn tavoitteena on ajankohtaisen tiedon tuottaminen vallitsevista ilmiöistä sekä tuoreiden näkökulmien saattaminen yleiseen yhteiskunnalliseen keskusteluun. Suomen rooli kansainvälisessä toimintaympäristössä ja suomalaisten hyvinvoinnin ja kilpailukyvyn kehittäminen ovat keskeisiä kysymyksiä EVAn toiminnassa. Elinkeinoelämän omassa piirissä EVA pyrkii aikaansaamaan jatkuvaa keskustelua yritysten muutostarpeista.

Lisätietoja: www.eva.fi

*Elinkeinoelämän Valtuuskunta EVAn julkaisemat EVA analyysit ottavat kantaa ajankoh-
taisiin kysymyksiin ja tarjoavat toimenpide-ehdotuksia. Analyysien kirjoittajat vastaavat
esitetystä mielipiteistä, jotka eivät välttämättä edusta EVAn kantaa.*

Analyysit ovat ladattavissa EVAn kotisivuilta www.eva.fi.

ISSN 2342-0774 (Painettu)

ISSN 2342-0782 (PDF)